

I. RABA VELIKIH IN MALIH ČRK

V slovenščini na splošno pišemo z malimi črkami, z velikimi pa zaznamujemo posebne kategorije besed in manjše dele besedila.

1. VELIKA IN MALA ZAČETNICA

VELIKA ZAČETNICA

Z veliko začetnico pišemo:

- prvo besedo v povedi: Beseda ni konj.;
- lastna imena: Janez, Slovenija, Zdravljica;
- izraze spoštovanja: ... pozdrave Vam pošilja ...;
- svojilne pridevnike iz lastnih imen: Janezov, Ankin;
- za dvopičjem v premem govoru:
Učitelj pred tablo: "Zvezke na mizo.";
- začetke večjih naštevalnih enot:
Slovenski pregovori so: Kdor drugemu jamo koplje, ...;
Kdor ne dela, naj ...; Dvakrat premisli, ...;
- začetek citirane povedi v okviru kakšne druge povedi:
Z verzom "Narveč sveta otrokom sliši ..." je Prešeren izrazil svoj nazor.

MALA ZAČETNICA

Malo začetnico uporabljamo, kadar ne uporabimo velike.

MALA ALI VELIKA ZAČETNICA

V nekaterih primerih lahko uporabimo za isto stvar malo ali veliko začetnico:

- pri imenih bitij: kralj Matjaž/Kralj Matjaž, lepa Vida/
Lepa Vida;
- pri strokovnih poimenovanjih, ki se začenjajo na -ov/-ev
ali -in: Pitagorov izrek/pitagorov izrek, Ahilova peta/
ahilova peta (- priporočljiva je pisava z
veliko začetnico);
- ogovorni izrazi: ekselenca/Ekselenca, visokost/Visokost;
- ogovorni zaimki za 2. osebo: ti/Ti, vidva/Vidva.

Same velike črke

Same velike črke uporabljamo:

- v kraticah: RS (Republika Slovenija), SAZU, ZN;
- kemijskih simbolih: H₂O;
- v napisih in naslovih: PROGRAM LJUBLJANSKIH POLETNIH IGER,
LETNO POROČILO, DESETI BRAT.

Same male črke

Z uporabo samih malih črk dosežemo posebni stilni učinek v različnih napisih, v naslovih, na vizitkah in celo v umetnostnih besedilih.

II. IMENA

Imena so poimenovanja za bitja, živali, stvari, snovi in pojme.

Imena delimo na občna in lastna imena.

Občna imena so splošna poimenovanja za vrste bitij (človek), živali (orel, konj, pes), stvari (nalivnik, stol, miza), snovi (moka, kis) in pojmov (sreča, smrt, ljubezen).

Zapisujemo jih z malo začetnico.

Delijo se na:

- osebna občna imena: delavec, mščan, belec;
- zemljepisna občna imena: dežela, gora, puščava;
- stvarna občna imena: bombon, čokolada, cesta.

Lastna imena so natančnejša poimenovanja bitij, živali, zemljepisnih in stvarnih danosti (splošno poimenovanje dobi še dopolnilno lastno ime).

Pišemo jih z veliko začetnico.

Delijo se na:

- osebna lastna imena: Mitja, Mateja, Novak;
- zemljepisna lastna imena: Kočevje, Soča, Triglav;
- stvarna lastna imena:(knjiga) Pod svobodnim soncem, (pašteta) Kekec, (pšodjetje) Alpina.

Imena so lahko nesestavljena ali sestavljena.

Nesestavljena imena so enobesedna: Zdravko, Ljubljana, Alpina

...

Sestavljena imena so večbesedna. Pri teh imenih prvo sestavino (besedo) stalne besedne zveze pišemo z veliko začetnico.

Sestavljena imena so lahko sestavljena:

- iz samih lastnih imen: Martin Krpan;
- iz lastnih in občnih imen: Krt Modrijan, Gallusova dvorana;
- iz samih občnih imen: Gospod stotonik;
- z veznikom v sestavini: Janko in Metka;
- s predlogom v sestavinah: Pod svobodnim soncem.

1. OSEBNA IMENA

Osebna imena se delijo na osebna občna imena in osebna lastna imena.

OSEBNA OBČNA IMENA

Osebna občna imena pišemo z malo začetnico. Delimo jih na poimenovanja za:

- vrsto ljudi: belec, črnc, mulat;
- bitja z nadnaravnimi lastnostmi: bog, vila, čarovnica;
- osebe glede na bivanje: dolinec, hribovec, meščan;
- vključenost v družbo: novičar, kristjan, liberalka;
- položaj v skupnosti: volilec, poslanec, župan;
- dejavnost, s katero se ukvarja: delavec, profesorica, umetnica, ribič;
- pripadnike zavodov, podjetij, ustanov: metalkar, vegovec, litostrojčan.

* Pri zapisovanju osebnih občnih imen je potrebno ločiti med občnim in osebnim lastnim imenom. Pri tem nam velika začetnica ponazarja lastno ime, mala začetnica pa občno ime:

- Sosedova Lučka je prižgala majhno lučko.
- Gospod Medved je ustrelil medveda.
- Mlad Kamničan se vozi v Ljubljano s kamničanom.

OSEBNA LASTNA IMENA

Osebna lastna imena so dodatna poimenovanja k občnim imenom, pišemo pa jih z veliko začetnico. Delimo jih na:

- rojstna in družinska imena (ime in priimek):
Jaka, Vid, Bridka sablja, Sokolje oko;
Cankar, Kveder;
- vzdevke ali skrivna imena: Lovro Kuhar - Prežihov Voranc,
Josip Murn - Aleksandrov;
- imena prebivalcev: Slovenec, Celjan, Sobočanka,
Dolenjec, Primorska;
- imena bogov: Bog, Zevs, Živa;
- poosebitev: Sreča, Ljubezen, Smrt;
- imena živali: Liska, Koki, Puhec.

Z veliko začetnico pišemo tudi svojilne pridevnike iz osebnih lastnih imen: Anej - Anejev, Primož - Primožev ...

* Začetek večbesednega sestavljenega lastnega imena pišemo z veliko začetnico, neprve sestavine pa po vzorcu:

obče - lastno ime (Stara sablja).

Moška imena na-a sklanjamo po 1.ž.sklanj. (Mitja,-e, -i, -jo ...).

2. ZEMLJEPISNA IMENA

Zemljepisna imena delimo na zemljepisna občna imena in zemljepisna lastna imena.

ZEMLJEPISNA OBČNA IMENA

Zemljepisna občna imena so splošna poimenovanja za zemljepisne

danosti (reka, gora, jezero ...).

Pišemo jih z malo začetnico.

ZEMLJEPISNA LASTNA IMENA

Zemljepisna lastna imena delimo na:

- nenaselbinska;
- naselbinska.

Pod pojmom naselbinsko ime razumemo strnjeno naselje, kamor pa ne uvrščamo posameznih predelov večjih naselij (Mestni log - del Ljubljane, Tabor - del Ljubljane).

Nenaselbinska imena

K nenaselbinskim imenom uvrščamo imena:

- držav, delov držav, pokrajin: Slovenija, Kalifornija, Dolenjska;
- oceanov, morij, jezer, rek, slapov: Tihi ocean, Mrtvo morje, Blejsko jezero, Soča;
- hribovij, gora: Gorjanci, Triglav;
- nižin, kotlin, polj: Panonska nižina, Logarska dolina, Ljubljanska kotlina, Ptujsko polje;
- jam: Postojnska jama;
- puščav: Sahara;
- celin, otokov, polotokov: Evropa, Krk, Istra;
- dele krajev, cest, ulic, trgov: Tabor, Cesta dveh cesarjev, Ozka ulica, Trg svobode;
- poslopij, mostov in drugih objektov: Nebotičnik, Tromostovje, Navje;
- nebesnih teles in ozvezdij: Sonce, Rimska cesta.

Nenaselbinska imena zapisujemo po načelu občno - lastno ime. Začetke stalno sestavljenih nenaselbinskih imen pišemo z veliko začetnico.

Mnoga tuja imena smo podomačili in jih zapisujemo po slovensko (Avstrija, Tihi ocean, Paris ...).

Nekatera zemljepisna imena zapisujemo tudi krajše; v teh primerih jih pišemo z veliko začetnico (Obala, Otok - Velika Britanija).

Naselbinska imena

Naselbinska imena so imena za strnjena naselja, zaselke, vasi, trge, mesta in velemesta.

Enobesedna lastna naselbinska imena pišemo z veliko začetnico:

Ptuj, Piran, Kranj ...

Sestavljena naselbinska imena pišemo:

- vse sestavine z veliko začetnico, izjema so sestavine vas, mesto, trg, selo, če niso na prvem mestu stalno sestavljenega zemljepisnega imena :

Slovenska Bistrica, Zidani most, Rimske Toplice;

Novo mesto, Stari trg, Opatje selo;

- predloge v stalno sestavljenem zemljepisnem lastnem imenu z malo začetnico, če le-ti niso na prvem mestu:

Šentvid pri Stični; kraj Pri Cerkvi - Struge.

Pridevniške izpeljanke iz zemljepisnih lastnih imen na -ski, -ški pišemo z malo začetnico; izjeme so pridevniške besede na prvem mestu stalnih zvez:

Slovenija - slovenski jezik, Mežica - mežiški rudnik;

Slovenske gorice, Slivniško Pohorje

3. STVARNA IMENA

Stvarna imena delimo na:

- stvarna občna imena;
- stvarna lastna imena.

STVARNA OBČNA IMENA

Med stvarna občna imena spadajo:

- vrstna poimenovanja društev, klubov, strank, vojaških enot, zavodov, podjetij, organov in industrijskih izdelkov: ribiško društvo, nogometni klub, ljudska stranka, četa, srednja šola, opekarna, delegacija, ford (avto);
- poimenovanja zgodovinskih dogodkov: francoska revolucija, druga svetovna vojna;
- meddržavne zveze: sveta aliansa, trojni pakt;
- imena praznikov: božič, novo leto, silvestrovo, dan državnosti;
- splošna poimenovanja objektov: občina, magistrat, rotovž;
- nagrade in priznanja, če se ne začenjajo s svojilnimi pridevniki: nagrada za mlade raziskovalce, pohvala;
- splošno rabljene pridevniške zveze na -ov/-ev: tamovec;
- vrstna imena zdravil: aspirin, ospen;
- imena obdobj in gibanj: realizem, cankarjanstvo.

STVARNA LASTNA IMENA

Stvarna lastna imena pišemo z veliko začetnico.

Stvarna lastna imena so navadno dopolnila k stavrnim občnim imenom.

V sestavljenih stvarnih lastnih imenih pišemo prvo sestavino z veliko začetnico, ostale sestavine pa se zapisujejo po načelu lastno - občno ime:

Tekmo bodo odigrali v Ljudskem vrtu v Mariboru.

Peljem se z gosopodom Fordom. - Peljem se s fordom (vrsta avtomobila).

Rad ima milko. - Rad ima sosedovo Milko (dekle).

K stvarnim lastnim imenom prištevamo:

- naslove literarnih del: Desetnica, Solzice;
- naslove časopisov, zbornikov, revij:
Delo, Slovenske novice, Primorski dnevnik;
- naslove skladb: Deveta simfonija, Trubadur;
- naslove slikarskih del: Sejalec (slika), Deček s
piščalko (kiparsko delo);
- imena društev: Rdeči križ Slovenije, Lovsko društvo Ptuj;
- imena podjetij in zavodov: Državna založba Slovenije,
Srednja šola za elektrotehniko in računalništvo;
- imenovalne prilastke k vrstnim imenom (trgovske znamke):
cigarete Marbolo, čokolada Gorenjka, nalivnik Pelikan;
- imena prevoznih sredstev: ladja Martin Krpan, vlak Pohorje.

III. LOČILA

Ločila omogočajo lažje razumevanje zapisanega besedila. Označujejo potek besedila (odmore) in stavčno intonacijo ter imajo razločevalni pomen.

Ločila uporabljamo skladdenjsko in neskladdenjsko.

Skladdenjska raba ločil pomeni njihovo rabo v stavkih, povedih in zloženih povedih.

Končna ločila v povedih so: pika, klicaj, vprašaj, tri pike in pomišljaj.

Nekončna ločila so: vejica, podpičje, dvopičje, tri pike in pomišljaj.

Na začetku povedi so: narekovaj, stavčni pomišljaj, tri pike za označevanje izpusta.

Neglede na mesto v povedi stojijo: oklepaj, uklepaj, zaklepaj, narekovaji, dvodelni ali enodelni pomišljaj, vezaj, poševnica, opuščaj tri pike.

Neskladdenjska raba ločil pomeni rabo v nestavčnih enotah za najrazličnejša ponazarjanja: krajšave besed in besednih zvez, v datumih, kot znak proti ali deljeno, pri zapisih denarne vrednosti, pri označevanju časa ...

PIKA (.)

Pika je končno ločilo. Glasovno jo zaznamujemo s padanjem glasu (padajoča intonacija).

Skladenjska raba:

- na koncu samostojne proste ali zložene pripovedne povedi:

V soboto gre Janez na Šmarno goro.

Ker je sobota, gre Janez na Šmarno goro.

Posebnosti:

- na koncu priredja in proste zveze stavkov iste povedi pike ne

pišemo, če je ne dopušča zadnji neodvisni stavek:

Dolgo si hodil, mnogo sveta si videl, kaj te je prineslo nazaj?

- na koncu podredja z vprašalnim, velelnim ali želenim odvisnikom stoji pika le, če je glavni stavek pripovedni:

Rekel je, da mu izgini izpred oči.

- v bibliografskih zapisih se posamezni deli naslova obravnavajo kot samostojne povedi, zato se ločijo s piko:

Marta Pavlin Povodnik: Skladnja. Priročnik z vajami.

Pike ne pišemo:

- za naslovi in napisi;
- za naslovnimi stranmi;
- za podpisi;
- v napisih pod slikami;
- v enotah v glavi dopisov;
- na koncu abecedno urejenih enot v seznamu;
- na koncu stolpcev;
- na koncu citiranega pripovednega stavka v okviru vprašalne povedi;
- za navedbami vira.

Neskladenjska raba:

- za okrajšavami posameznih besed: gl. (glej), str. (stran);
- za številkami:
  - kadar zaznamujemo vrstilne števnike: Jožef II., ob 8. uri;
  - kadar zaznamujemo prislove tipa prvič, drugič;
- med deli števil, da ločijo enote različnih stopenj:
  - ure od minut: ob 8.15;

- kot znamenje množenja: 3 . 4;
- namesto vsake izpuščene črke v besedi kot znamenje izpusta.

VPRAŠAJ (?)

Vprašaj je končno ločilo. Glasovno ga zaznamujemo z rastočim glasovnim potekom.

Skladenjska raba:

- na koncu enostavčnih vprašalnih povedi in za podredjem, v katerem je glavni stavek vprašalni:

Kje ste bili? - Zakaj me sprašuješ, kaj mu je?

- na koncu priredja ali proste zveze stavkov iste povedi, če je zadnji neodvisni stavek vprašalni:

Lepo je bilo, hitro je minilo, kdaj se spet vidimo?

- za vrinjeno vprašalno povedjo v drugi povedi:

Na gregorjevo - otec še veš? - se ptički ženili so.

- na koncu vprašalnega dobesednega navedka pred spremnim stavkom premege govora:

"Kaj pa ti je?" je vprašal.

Posebnosti:

- za vprašalnim odvisnikom stoji vprašaj samo, kadar ga zahteva glavni stavek.

Neskladnejska raba:

- sredi besedila ali na robu besedila za izražanje dvoma določenega izraza ali dela besedila.

KLICAJ (!)

Klicaj je končno ločilo, ki ga glasovno nakzujemo s povišanim glasom.

Skladenjska raba

- na koncu čustveno obarvanih povedi:
Naj se ti izpolni želja! - Nikar!
- na koncu čustveno obarvanih vrinjenih povedi:
Pred leti - da bi se nikoli ne zgodilo! - sem ga spoznal.
- za nagovorom v pismih namesto vejice: Draga Jasna!
- na koncu vzkličnega dobessednega navedka pred spremnim stavkom premege govora: "Nehajte že!" je zakričal.
- na koncu čustveno poudarjenih vzkličnih povedi skupaj z vprašajem: Kaj, tudi ti si tak?!

Posebnosti

- v želelnih povedih, ki niso čustveno obarvane, klicaja ne pišemo;
- na koncu podredja pišemo klicaj, če ga zahteva glavni stavek;
- končno ločilo citirane povedi izpuščamo;
- na koncu priredja pišemo klicaj, če to zahteva zadnji neodvisni stavek.

Neskladenjska raba

- sredi ali na koncu besedila (v oklepaju) ali na robu besedila, če hočemo na kaj posebej opozoriti.

TRI PIKE (...)

Tri pike se v skladijski rabi pišejo vedno nestično. Zaznamujejo nedokončano misel ali izpuščene dele navedkov:

Tja bomo našli pot, kjer ... - Sem videl ... da le petica ...

Posebnosti

- v okrajšani povedi ob treh pikah potrebna ločila pišemo ali opuščamo;
- če hočemo poudariti, da krajšava ni avtorjeva, tri pike zapišemo v oklepaju;
- namesto treh pik nedokončano misel zaznamujemo s pomišljajem;
- nakazujejo premor pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih;
- nakazujejo spremembo skladijskega naklona v zloženi povedi.

Neskladijska raba

- označujejo izpust dela besede (pišejo se stično).

POMIŠLJAJ (-)

Pomišljaj je daljša črtica kot deljaj oz. vezaj. Pomišljaj je večinoma enodelno, lahko pa je tudi dvodelno ločilo, pišemo pa ga nestično.

Pomišljajev je več vrst: navadni, odstavčni, vezajni, predložni, oklepajni, narekovajni ...

Skladenjska raba

1. Enodelni pomišljaj:

- namesto vejice poudarjeno ločuje besedo ali misel stavka ali kaže na nasprotje posameznih stavkov iste povedi:

Prijatelj - to je beseda vseh besed.

- vpeljuje pristavčno pojasnilo že zapisane besede ali besedne zveze:

Imeli samo ljudi - v poljani cvet, imeli smo jih - vrhu gore hrast.

- zaznamuje nedorečeno misel, zamolk (takšnih pomišljajev je lahko tudi več): Takoj tiho, če ne - !
- v zvezi osebka in povedka lahko zaznamuje izpuščen glagol (zlasti v naslovih): Mladost - norost
- zaznamuje spremembo skladenjskega naklona:
Miha - s tabo je konec!
- namesto narekovajev uvaja dobesedni navedek premega govora (narekovajni pomišljaj, kadar pred njim ni spremnega stavka):
  - Kje si bil? vpraša oče.
  - V mestu, odgovori sin in hoče oditi.

- VEZAJNI NESTIČNI POMIŠLJAJ

- med prirednimi besedami, kadar sta med seboj tesno povezani: Šmarje - Sap, občina Vič - Rudnik;
- med imenom in vzdevkom oz. med prvotnim in privzetim priimkom: Karel Destovnik - Kajuh

2. Dvodelni pomišljaj:

- loči vrinjeni stavek od drugega dela povedi:
S prijateljem - tudi jaz ga imam - sva šla na sprehod.

Neskladenjska raba:

- namesto predloga "DO" (predložni pomišljaj) se piše stično:
proga Ljubljana- Trst; str. 125-130

- namesto odstavčne številke ali črke (alinejni pomišljaj):
Lastna imena so: - osebna
                          - zemljepisna
                          - stvarna

- med povedmi ali deli povedi, ki so raznorodni;

- med enotami besedila, ki so v kakšnem razmerju, posebno nasprotnem: počiti - pokati;

- v matematiki za pomen "minus" ($7 - 3$), pri navajanju temperature ga pišemo stično ($-230C$).

VEJICA (,)

Vejica je nekončno ločilo, s katerim razčlenjujemo povedi na smiselne dele. Povedi daje melodijo, olajšuje branje ter poudarja nazornost in smiselnost besedila. Glasovno jo nakazujemo s premorom.

Skladenjska raba

MED SKLADENJSKO ENAKOVREDNIMI DELI PROSTE ALI ZLOŽENE POVEDI

Nestavčni enakovredni deli

- vezalni: Bil je bister, odločen, oblasten mož.
- stopnjevalni: Bil je nadarjen, celo genialen učenec.
- protivni: Fant je počasen, vendar zanesljiv.
- vzročni: Neizkušen, kajti mlad, je odšel v svet.
- posledični: Prvi, torej ponosen, je pritekel na cilj.
- pojasnjevalni: Odšli so kmalu, že ob petih.

Posebnosti:

- kadar levi pridevnik določa celo preostalo besedno zvezo, ki se začneja s pridevnikom, za njim ne pišemo vejice: dolgi kodrasti lasje;
- zveze kot: v nedeljo, 9. marca ..., se navadno pišejo brez vejic: v nedeljo 9. marca;
- če enakovredne naštevalne enote, ki niso povedi, navajamo v stolpcih, vsako v posebni vrsti, vejice med posameznimi enotami lahko opuščamo (na koncu tudi končno ločilo):
Prošnji je treba dodati:
  1. spričevalo
  2. izpisek iz rojstne matične knjige

Stavčni enakovredni deli

- vezalni: Na nebu zvezde sevajo, na vasi fantje pevajo.
- stopnjevalni: Ni le zabavljal, ampak se je tudi pretepal.
- ločni: Zdaj je jokal, zdaj se je smejal.
- protivni: Vse ima, vendar ni zadovoljen.
- vzročni: Ne hodi po progi, je nevarno.
- posledični: Prosili so me, pa sem jim ustregel.
- pojasnjevalni: Iz samostana je zazvonil zvon, to molijo nune.

Nestavčno-stavčni enakovredni deli

Pozimi, vendar tudi kadar je mraz, kurimo.

Posebnosti:

Vejice med skladnejsko enakovrednimi deli ne pišemo

A) Pred nekaterimi prirednimi vezniki:

- vezalnimi in, pa, ter: Oče in mati sta že davno umrla.
- ločnimi ali, oziroma, bodi(si)
- pred drugim delom dvodelnih vezniških zvez ne - ne, niti - niti, tako - kakor

B) Kadar posamezne izraze ponavljamo, ne da bi jih v govoru ločili s premori ali z načinom izgovora:
Beli so beli češnje cvetovi.

C) Med prirednimi stalnimi besednimi zvezami z izpuščenim veznikom in, ali.

MED NADREDNIM IN ODVISNIM STAVKOM

Največja sreča za človeka je, če je zdrav.

Vejico pišemo tudi tedaj, kadar je povedek (ali osebna glagolska oblika) kakšnega stavka izpuščen:

Še zmeraj dela, čeprav (je) že v letih.

Posebnosti:

- kadar prideta skupaj dve podredni vezniški besedi, med njima vejico opuščamo:

Le piši materi, da če ne bo denarja, ne boš več stanoval pri nas.

- kadar prideta skupaj priredni in podredni veznik pred vmesnim

odvisnikom, pišemo vejico samo pred prvim veznikom:

Pridem sam, in če bo mogoče, pripeljem še koga.

- vejice ne pišemo med deli večbesednega veznika (tako da, toliko da, vtem ko, še ko, brž ko, šele ko ...)
- pred primerjalnim kakor, kot, ko in stopnjevalnim tako - kakor
- za vmesnim stavkom pred besedo, ki nadomešča opuščeni odvisnik, enak prvemu delu priredja, vejico pišemo:
Prišel je, sam ni vedel, zakaj.

MED POLSTAVKOM IN DRUGIM DELOM POVEDI

Jedro polstavka je lahko deležje, deležnik, pridevnik ali samostalnik.

Želeč jim lahko noč, so se poslovili.

Ne misleč na posledice, je vse povedal.

Posebnosti:

- kadar je deležje golo, brez dopolnila, ob njem vejico pišemo:
Boječ se, se je bližala skupini.
- deležij po nastanku ne ločimo z vejico od drugega besedila, kadar so prislovi:
Opotekaje se je hodil po sobi.
- deležniških in pridevniških polstavkov ne ločimo z vejico od preostalega besedila, če so levi prilastki:
Po sreči hrepenče srce je nemirno.
- nedoločniški polstavek ločimo z vejico ali pa ga pišemo brez nje:
Njegova želja je, postati zdravnik.

MED IZPOSTAVKOM ALI DOSTAVKOM IN DRUGIM DELOM POVEDI

- izpostavek: Sin, ta ti bo še zagodel.
- dostavek: Prinesianm kruha, belega.

MED PASTAVKI IN DRUGIM BESEDILOM

- zvalniki in odgovori: Pojdi, moj sin, na pot!
- samostojno rabljeni medmeti: Joj, kam bi del!
- samostojni členki: Da, vse je čisto.
- drugi izrazi, nastali iz stavkov, ki na začetku povedi ali pred kakšnim notranjim stavkom izražajo razmerje govorečega do vsebine povedanega:
Skratka, uspeh je presegel vsa pričakovanja.
- vrinjeni stavek: Daleč, ne vem kje, se je oglasil žvižg.

Neskladenjska raba

- pri pisanju imen, ko jih iz tehničnih, bibliografskih in podobnih razlogov pišemo za priimkom:
Cankar, Ivan
- kot znamenje za mejo med celim številom in decimalkami:
1,50
- včasih namesto presledka za označevanje milijonic:
52,500.000 SIT

PODPIČJE (;)

Podpičje je ločilo, ki ga uporabljamo samo skladenjsko. S podpičjem ločimo posamezne povedi krepkeje kot vejica in šibkeje kot pika.

Raba:

Podpičje loči:

- razmeroma samostojna stavka ali zvezi stavkov iste povedi (stavka ali zvezi stavkov ob podpičju sta miselno celota):
Ko je človek mlad, je ves svet njegov; kamor položi glavo, tam je doma.

- sestavne dele priredij (npr. protivnih, vzročnih ali sklepalnih):
Ali bi sprejel odgovor, ne vem, vem pa, da ga nisem napisal.

- daljše priredne sestavine z vzporedno skladenjsko zgradbo; tudi s številkami, črkami ali pomišljajem označene odstavčne (alinejne) enote:
Nenaglašeni i se v narečju rad izgubi:
a) v neddoločniku: delat, nosit;
b) v velelniku: nes, nos;
c) v deležniku na-l: smo prosil.

- različne enorodne skupine naštevanega v istem stavku:
Iz trgovine je prinesel: sladkor, moko, sol; zobno pasto, milo; žarnico in baterijo.

- dele proreka (= prvi del velike povedi, v njem se v obliki priredja neodvisnih stavkov navaja vrsta prvin, iz česar v poreku - drugem delu velike povedi - sledi določen sklep):

Ako imenujemo klasike tiste pisatelje, v katerih se splošno človeške misli in čuti razodevajo v lepi obliki; ki imajo veljavo za zmerom, ne samo za svoj čas; ki so vredni, da se stavijo za zgled prihodnjim: smemo Prešerna imenovati klasika.

DVOPIČJE (:)

Dvopičje je ločilo, ki ga uporabljamo skladenjsko in neskladenjsko.

Skladenjska raba:

- pred besedno zvezo, ki pojasnjuje že prej splošneje povedano (zalsti pri naštevanju):

Občna imena so: lipa, kamen, stol.

Posebnosti:

kadar stavčnofonetično pred naštevanjem ne delamo premora, dvopičja ne pišemo:

Prišli so Mojca, Tine, Andrej ...

pred navedkom, ki je prilastek izraza pred seboj:
Župančičev

verz "Veš poet svoj dolg?" je močno odmeval.

v navadnem pristavku namesto dvopičja uporabljamo tudi pomišljaj ali vejico:

Le eno je potrebno - delo / Le eno je potrebno, delo.

- po spremnem stavku pred dobesednim navedkom v premem govoru:

Ženska je vprašala: "Kaj bi radi?"

- pred stavkom, s katerim pojasnjujemo drug stavek:

Tak je kakor ura: nikoli ne bo zamudil.

- med prorekom in porekom v veliki povedi:

Ko izgublja jeseni narava lepoto, mineva cvetica za cvetico:
tedaj se začno nabirati ptičja krdela.

- neobvezno za besedilom, za katerim se v obrazcih in podobnem zapisujejo ustrezni podatki

Ime:

Priimek:

Rojen:

- med imenom avtorja in drugimi podatki z naslovom strani
kakšnega dela ali napisa pod sliko:

Milko Kos: Srednjeveška Ljubljana

- za skrajšano napovedjo:

Tisk: Tiskarna Ljudske pravice

Neskladenjska raba:

Dvopičje se neskladenjsko piše večinoma nestično

- za pomen "proti": 9 : 3

- za pomen "deljeno": 9 : 3

- za pomen "v nasprotju z": lepa : lipa : lopa

- za zaznamovanje dolžine glasov v fonetičnih zapisih

(bra:ta),

v glasbi za ponavljanje odlomka, za ločevanje ur in minut na digitalnih številčnicah ...

NAREKOVAJ (" ")

Narekovaj je dvodelno ločilo, ki ga uporabljamo skladenjsko in neskladenjsko.

Vrste dvodelnih narekovajev:

- dvojni srednji:
- enojni srednji:
- dvojni spodaj-zgoraj:
- enojni spodaj-zgoraj:
- dvojni zgornji:

Skladenjska raba

Narekovaj zaznamuje:

- dobesedni navedek premege govora ali navedenega (citiranega) besedila:
"Kaj se me dotikaš?" je zavpil.
- za končnim ločilom citirane povedi, ki ima spredaj dvopičje:
Tine piše: "Jutri dopoldne ob treh."
- poseben pomen, položaj ali vrednost posamezne besede ali besedne zveze:
Vsak "zakaj" ima svoj "zato".
- naslov podjetja, ustanove, umetnostnega dela, kadar ga brez narekovajev ne bi spoznali za lastno ime:
"Tovarna tkanin" je uspešno podjetje.

Pomni:

- namesto narekovajev se lahko rabi narekovajni pomišljaj, ki ga pišemo samo na začetku odstavka pred dobesednim navedkom premege govora, kadar pred njim ni spremnega stavka;
- kadar je treba med besedilo v narekovajih navajati še kaj z narekovaji, uporabljamo drugačne narekovaje (enojne ali pa jih opuščamo, če zaradi tega trpi jasnost besedila);
- navedek lahko zapišemo brez narekovajev v ležečem tisku.

Neskladenjska raba:

- za navajanje pomena kakšne besede ali besedne zveze (dvodelni enojni narekovaj zgoraj -)

OKLEPAJ (( ))

Oklepaj je dvodelno ločilo. Prvi del imenujemo oklepaj, drugega pa zaklepaj, ki je tudi enodelno, večinoma neskladenjsko, ločilo. V splošni rabi sta predvsem okrogli() in poševni oklepaj (/).

Skladenjska raba:

- za ponazoritev povedanega:

Fotografije, ki jih snemamo na prostem zajemajo široko vidno polje (panorame), srednje široko polje (skupine ljudi, dele poslopij) ali pa so približane predmetom (portreti, nadrobnosti).

- za variacije in doplnitve povedanega:

Hoditi čez in po progi je nevarno (prav: čez progo in po njej).

- za ločevanje vrinjenih stavkov ali delov stavkov od glavnega dela povedi (namesto oklepaja se pri vrinjenem stavku lahko rabi tudi pomišljaj):

S prijateljem (tudi jaz ga imam) sva šla po drevoredu.

- za ločevanje vsebinsko drugorednih povedi od drugih povedi: Govorila so: rebra in mišice prsnega koša, trebušna prepona ... (glej sliko).

- za označevanje dodanega v citiranem besedilu:

Tovarniški zastopnik je zagotovil, da se bodo avtomobili v kratkem pocenili (!!) za 10%.

- za zaznamovanje delov besed ali besednih zvez, ki so možna sestavina dela besede ali besedila ob oklepaju:

igrati (na) klavir, beri igrati klavir ali igrati na klavir

- za zaznamovanje o virih osnovnega sporočila:

V skladu z določili javnega razpisa (Delo, 4. 11. 1982), se priglašam za opravljanje del in nalog računovodje.

Neskladenjska raba:

- zlasti v matematiki ali jezikoslovju se uporabljajo oglati, lomljeni, pokončni oklepaji.

VELIKE IN MALE ČRKE

VELIKE ČRKE

Z velikimi črkami zapisujemo:

- poudarjene pomene besed, besednih zvez, stavkov
- naslove
- razločevalne pomene posameznih besed
- kratice, kemične simbole, kemijske formule

MALE ČRKE

Z malimi črkami zapisujemo:

- besede
- naslove (- ne upoštevamo pravopisnih pravil zaradi estetskega videza)
- oznake za merske enote

VELIKA IN MALA ZAČETNICA

VELIKA ZAČETNICA

Z veliko začetnico pišemo:

- prvo besedo v povedi: Beseda ni konj.;
- lastna imena: Janez, Slovenija, Zdravljica;
- izraze spoštovanja: ... pozdrave Vam pošilja ...;
- svojilne pridevnike iz lastnih imen: Janezov, Ankin;
- za dvopičjem v premem govoru: Učitelj pred tablo: "Zvezke na mizo.";
- začetke večjih naštevalnih enot:
Slovenski pregovori so: Kdor drugemu jamo koplje, ...; Kdor ne dela, naj ...; Dvakrat premisli, ...;
- začetek citirane povedi v okviru kakšne druge povedi: Z verzom "Narveč sveta otrokom sliši ..." je Prešeren izrazil svoj nazor.

MALA ZAČETNICA

Malo začetnico uporabljamo, kadar ne uporabimo velike.

MALA ALI VELIKA ZAČETNICA

V nekaterih primerih lahko uporabimo za isto stvar malo ali veliko začetnico:

- pri imenih bitij: kralj Matjaž/Kralj Matjaž, lepa Vida/ Lepa Vida;
- pri strokovnih poimenovanjih, ki se začenjajo na -ov/-ev ali -in: Pitagorov izrek/pitagorov izrek, Ahilova peta/ahilova peta (- priporočljiva je pisava z veliko začetnico);
- ogovorni izrazi: ekselenca/Ekselenca, visokost/Visokost;
- ogovorni zaimki za 2. osebo: ti/Ti, vidva/Vidva.

Same velike črke

Same velike črke uporabljamo:

- v kraticah: RS (Republika Slovenija), SAZU, ZN;
- kemijskih simbolih: H₂O;
- v napisih in naslovih: PROGRAM LJUBLJANSKIH POLETNIH IGER,
LETNO POROČILO, DESETI BRAT.

Same male črke

Z uporabo samih malih črk dosežemo posebni stilni učinek v različnih napisih, v naslovih, na vizitkah in celo v umetnostnih besedilih.

OSEBNA IMENA

OSEBNA OBČNA IMENA - pišemo z malo začetnico. Delimo jih na poimenovanja za:

- vrsto ljudi: belec, črnc, mulat;
- bitja z nadnaravnimi lastnostmi: bog, vila, čarovnica;
- osebe glede na bivanje: dolinec, hribovec, meščan;
- vključenost v družbo: novičar, kristjan, liberalka;
- položaj v skupnosti: volilec, poslanec, župan;
- dejavnost, s katero se ukvarja: delavec, profesorica;
- pripadnike zavodov, podjetij, ustanov: metalkar.

* Ločevanje med občnim in osebnim lastnim imenom (velika začetnica ponazarja lastno ime, mala začetnica pa občno ime):

- Sosedova Lučka je prižgala majhno lučko.
- Gospod Medved je ustrelil medveda.
- Mlad Kamničan se vozi v Ljubljano s kamničanom.

OSEBNA LASTNA IMENA - dodatna poimenovanja k občnim imenom. Delimo jih na:

- rojstna in družinska imena (ime in priimek):
Jaka, Vid, Bridka sablja; Cankar, Kveder;
- vzdevke ali skrivna imena: Lovro Kuhar - Prežihov Voranc;
- imena prebivalcev: Slovenec, Celjan, Sobočanka, Primorka;
- imena bogov: Bog, Zevs, Živa;
- poosebitev: Sreča, Ljubezen, Smrt;
- imena živali: Liska, Koki, Puhec.

Z veliko začetnico pišemo tudi svojilne pridevnike iz osebnih lastnih imen: Anej - Anejev, Primož - Primožev ...

* Začetek večbesednega sestavljenega lastnega imena pišemo z veliko začetnico, neprve sestavine pa po vzorcu: obče - lastno ime (Stara sablja).

Moška imena na-a sklanjamo po 1.ž.sklanj. (Mitja,-e, -i, -jo ...).

ZEMLJEPISNA IMENA

ZEMLJEPISNA OBČNA IMENA - splošna poimenovanja za zemljepisne danosti (reka, gora, jezero ...).

Pišemo jih z malo začetnico.

ZEMLJEPISNA LASTNA IMENA:

- nenaselbinska;
- naselbinska.

Nenaselbinska imena

Imena:

- držav, delov držav, pokrajin: Slovenija, Kalifornija, Dolenjska;
- oceanov, morij, jezer, rek, slapov: Tihi ocean, Mrtvo morje, Blejsko jezero, Soča;
- hribovij, gora: Gorjanci, Triglav;
- nižin, kotlin, polj: Panonska nižina, Logarska dolina, Ljubljanska kotlina, Ptujsko polje;
- jam: Postojnska jama;
- puščav: Sahara;
- celin, otokov, polotokov: Evropa, Krk, Istra;
- dele krajev, cest, ulic, trgov: Tabor, Cesta dveh cesarjev, Ozka ulica, Trg svobode;
- poslopij, mostov in drugih objektov: Nebotičnik, Tromostovje, Navje;
- nebesnih teles in ozvezdij: Sonce, Rimska cesta.

Zapisujemo po načelu občno - lastno ime.

Začetke stalno sestavljenih nenaselbinskih imen pišemo z veliko začetnico.

Podomačena tuja imena zapisujemo po slovensko (Avstrija, Tihi ocean, Paris ...).

Nekatera zemljepisna imena zapisujemo tudi krajše (pišemo z veliko začetnico - Obala, Otok).

Naselbinska imena

Enobesedna lastna naselbinska imena (Ptuj, Piran, Kranj ...)

Sestavljena naselbinska imena (Slovenska Bistrica, Novo mesto, Stari trg, Opatje selo, Šentvid pri Stični)

STVARNA IMENA

STVARNA OBČNA IMENA

Stvarna občna so:

- vrstna poimenovanja društev, klubov, strank, vojaških enot, zavodov, podjetij, organov in industrijskih izdelkov:
ribiško društvo, nogometni klub, ljudska stranka, četa, srednja šola, opekarna, delegacija, ford (avto);
- poimenovanja zgodovinskih dogodkov: francoska revolucija, druga svetovna vojna;
- meddržavne zveze: sveta aliansa, trojni pakt;
- imena praznikov: božič, novo leto, silvestrovo, dan državnosti;
- splošna poimenovanja objektov: občina, magistrat, rotovž;
- nagrade in priznanja, če se ne začenjajo s svojilnimi pridevniki: nagrada za mlade raziskovalce, pohvala;
- splošno rabljene pridevniške zveze na -ov/-ev: tamovec;
- vrstna imena zdravil: aspirin, ospen;
- imena obdobj in gibanj: realizem, cankarjanstvo.

STVARNA LASTNA IMENA - dopolnila k stavrnim občnim imenom

V sestavljenih stvarnih lastnih imenih pišemo prvo sestavino z veliko začetnico, ostale sestavine pa se zapisujejo po načelu lastno - občno ime:

Razlikovanje med lastnim in občnim imenom

Tekmo bodo odigrali v Ljudskem vrtu v Mariboru.

Peljem se z gosopodom Fordom. - Peljem se s fordom (vrsta avtomobila).

Rad ima milko (čokolado). - Rad ima sosedovo Milko (dekle).

STVARNA LASTNA IMENA:

- naslovi literarnih del: Desetnica, Solzice;
- naslovi časopisov, zbornikov, revij:
Delo, Slovenske novice, Primorski dnevnik;
- naslovi skladb: Deveta simfonija, Trubadur;
- naslovi slikarskih del: Sejalec (slika), Deček s piščalko (kiparsko delo);
- imena društev: Rdeči križ Slovenije, Lovsko društvo Ptuj;
- imena podjetij in zavodov: Državna založba Slovenije, Srednja šola za elektrotehniko in računalništvo;
- imenovalne prilastke k vrstnim imenom (trgovske znamke):
cigarete Marlboro, čokolada Gorenjka, nalivnik Pelikan;
- imena prevoznih sredstev: ladja Martin Krpan, vlak Pohorje.

II. IMENA

Imena so poimenovanja za bitja, živali, stvari, snovi in pojme.

Imena delimo na občna in lastna imena.

Občna imena so splošna poimenovanja za vrste bitij (človek), živali (orel, konj, pes), stvari (nalivnik, stol, miza), snovi (moka, kis) in pojmov (sreča, smrt, ljubezen).

Zapisujemo jih z malo začetnico.

Delijo se na:

- osebna občna imena: delavec, meščan, belec;
- zemljepisna občna imena: dežela, gora, puščava;
- stvarna občna imena: bombon, čokolada, cesta.

Lastna imena so natančnejša poimenovanja bitij, živali, zemljepisnih in stvarnih danosti (splošno poimenovanje dobi še dopolnilno lastno ime).

Pišemo jih z veliko začetnico.

Delijo se na:

- osebna lastna imena: Mitja, Mateja, Novak;
- zemljepisna lastna imena: Kočevje, Soča, Triglav;
- stvarna lastna imena: (knjiga) Pod svobodnim soncem, (pašteta) Kekec, (podjetje) Alpina.

Imena so lahko nesestavljena ali sestavljena.

Nesestavljena imena so enobesedna: Zdravko, Ljubljana, Alpina

...

Sestavljena imena so večbesedna. Pri teh imenih prvo sestavino (besedo) stalne besedne zveze pišemo z veliko začetnico.

Sestavljena imena so lahko sestavljena:

- iz samih lastnih imen: Martin Krpan;
- iz lastnih in občnih imen: Krt Modrijan, Gallusova dvorana;
- iz samih občnih imen: Gospod stotnik;
- z veznikom v sestavini: Janko in Metka;
- s predlogom v sestavinah: Pod svobodnim soncem.

1. OSEBNA IMENA

Osebna imena se delijo na osebna občna imena in osebna lastna imena.

OSEBNA OBČNA IMENA

Osebna občna imena pišemo z malo začetnico. Delimo jih na poimenovanja za:

- vrsto ljudi: belec, črnc, mulat;
- bitja z nadnaravnimi lastnostmi: bog, vila, čarovnica;
- osebe glede na bivanje: dolinec, hribovec, meščan;
- vključenost v družbo: novičar, kristjan, liberalka;
- položaj v skupnosti: volilec, poslanec, župan;
- dejavnost, s katero se ukvarja: delavec, profesorica, umetnica, ribič;
- pripadnike zavodov, podjetij, ustanov: metalkar, vegovec, litostrojčan.

* Pri zapisovanju osebnih občnih imen je potrebno ločiti med občnim in osebnim lastnim imenom. Pri tem nam velika začetnica ponazarja lastno ime, mala začetnica pa občno ime:

- Sosedova Lučka je prižgala majhno lučko.
- Gospod Medved je ustrelil medveda.
- Mlad Kamničan se vozi v Ljubljano s kamničanom.

OSEBNA LASTNA IMENA

Osebna lastna imena so dodatna poimenovanja k občnim imenom, pišemo pa jih z veliko začetnico. Delimo jih na:

- rojstna in družinska imena (ime in priimek):
Jaka, Vid, Bridka sablja, Sokolje oko;
Cankar, Kveder;
- vzdevke ali skrivna imena: Lovro Kuhar - Prežihov Voranc,
Josip Murn - Aleksandrov;
- imena prebivalcev: Slovenec, Celjan, Sobočanka,
Dolenjec, Primorska;
- imena bogov: Bog, Zevs, Živa;
- poosebitev: Sreča, Ljubez, Smrt;
- imena živali: Liska, Koki, Puhec.

Z veliko začetnico pišemo tudi svojilne pridevnike iz osebnih lastnih imen: Anej - Anejev, Primož - Primožev ...

* Začetek večbesednega sestavljenega lastnega imena pišemo z veliko začetnico, neprve sestavine pa po vzorcu:
obče - lastno ime (Stara sablja).

Moška imena na-a sklanjamo po 1.ž.sklanj. (Mitja,-e, -i, -jo ...).

2. ZEMLJEPISNA IMENA

Zemljepisna imena delimo na zemljepisna občna imena in zemljepisna lastna imena.

ZEMLJEPISNA OBČNA IMENA

Zemljepisna občna imena so splošna poimenovanja za zemljepisne danosti (reka, gora, jezero ...).
Pišemo jih z malo začetnico.

ZEMLJEPISNA LASTNA IMENA

Zemljepisna lastna imena delimo na:

- nenaselbinska;
- naselbinska.

Pod pojmom naselbinsko ime razumemo strnjeno naselje, kamor pa ne uvrščamo posameznih predelov večjih naselij (Mestni log - del Ljubljane, Tabor - del Ljubljane).

Nenaselbinska imena

K nenaselbinskim imenom uvrščamo imena:

- držav, delov držav, pokrajin: Slovenija, Kalifornija, Dolenjska;
- oceanov, morij, jezer, rek, slapov: Tihi ocean, Mrtvo morje, Blejsko jezero, Soča;
- hribovij, gora: Gorjanci, Triglav;
- nižin, kotlin, polj: Panonska nižina, Logarska dolina, Ljubljanska kotlina, Ptujsko polje;
- jam: Postojnska jama;
- puščav: Sahara;
- celin, otokov, polotokov: Evropa, Krk, Istra;
- dele krajev, cest, ulic, trgov: Tabor, Cesta dveh cesarjev, Ozka ulica, Trg svobode;
- poslopij, mostov in drugih objektov: Nebotičnik, Tromostovje, Navje;
- nebesnih teles in ozvezdij: Sonce, Rimska cesta.

Nenaselbinska imena zapisujemo po načelu občno - lastno ime. Začetke stalno sestavljenih nenaselbinskih imen pišemo z veliko začetnico.

Mnoga tuja imena smo podomačili in jih zapisujemo po slovensko (Avstrija, Tihi ocean, Paris ...).

Nekatera zemljepisna imena zapisujemo tudi krajše; v teh primerih jih pišemo z veliko začetnico (Obala, Otok - Velika Britanija).

Naselbinska imena

Naselbinska imena so imena za strnjena naselja, zaselke, vasi, trge, mesta in velemesta.

Enobesedna lastna naselbinska imena pišemo z veliko začetnico:

Ptuj, Piran, Kranj ...

Sestavljena naselbinska imena pišemo:

- vse sestavine z veliko začetnico, izjema so sestavine vas, mesto, trg, selo, če niso na prvem mestu stalno sestavljenega zemljepisnega imena :

Slovenska Bistrica, Zidani most, Rimske Toplice;

Novo mesto, Stari trg, Opatje selo;

- predloge v stalno sestavljenem zemljepisnem lastnem imenu z malo začetnico, če le-ti niso na prvem mestu:

Šentvid pri Stični; kraj Pri Cerkvi - Struge.

Pridevniške izpeljanke iz zemljepisnih lastnih imen na -ski, -ški pišemo z malo začetnico; izjeme so pridevniške besede na prvem mestu stalnih zvez:

Slovenija - slovenski jezik, Mežica - mežiški rudnik;

Slovenske gorice, Slivniško Pohorje

3. STVARNA IMENA

Stvarna imena delimo na:

- stvarna občna imena;
- stvarna lastna imena.

STVARNA OBČNA IMENA

Med stvarna občna imena spadajo:

- vrstna poimenovanja društev, klubov, strank, vojaških enot, zavodov, podjetij, organov in industrijskih izdelkov: ribiško društvo, nogometni klub, ljudska stranka, četa, srednja šola, opekarna, delegacija, ford (avto);
- poimenovanja zgodovinskih dogodkov: francoska revolucija, druga svetovna vojna;
- meddržavne zveze: sveta aliansa, trojni pakt;
- imena praznikov: božič, novo leto, silvestrovo, dan državnosti;
- splošna poimenovanja objektov: občina, magistrat, rotovž;
- nagrade in priznanja, če se ne začenjajo s svojilnimi pridevniki: nagrada za mlade raziskovalce, pohvala;
- splošno rabljene pridevniške zveze na -ov/-ev: tamovec;
- vrstna imena zdravil: aspirin, ospen;
- imena obdobj in gibanj: realizem, cankarjanstvo.

STVARNA LASTNA IMENA

Stvarna lastna imena pišemo z veliko začetnico.

Stvarna lastna imena so navadno dopolnila k stavrnim občnim imenom.

V sestavljenih stvarnih lastnih imenih pišemo prvo sestavino z veliko začetnico, ostale sestavine pa se zapisujejo po načelu lastno - občno ime:

Tekmo bodo odigrali v Ljudskem vrtu v Mariboru.

Peljem se z gosopodom Fordom. - Peljem se s fordom (vrsta avtomobila).

Rad ima milko. - Rad ima sosedovo Milko (dekle).

K stvarnim lastnim imenom prištevamo:

- naslove literarnih del: Desetnica, Solzice;
- naslove časopisov, zbornikov, revij:
Delo, Slovenske novice, Primorski dnevnik;
- naslove skladb: Deveta simfonija, Trubadur;
- naslove slikarskih del: Sejalec (slika), Deček s
piščalko (kiparsko delo);
- imena društev: Rdeči križ Slovenije, Lovsko društvo Ptuj;
- imena podjetij in zavodov: Državna založba Slovenije,
Srednja šola za elektrotehniko in računalništvo;
- imenovalne prilastke k vrstnim imenom (trgovske znamke):
cigarete Marbolo, čokolada Gorenjka, nalivnik Pelikan;
- imena prevoznih sredstev: ladja Martin Krpan, vlak Pohorje.

III. PISANJE PREVZETIH IMEN

Prevzete so tiste besede, ki so v slovenski jezik prišle - in še prihajajo - iz drugih (tujih) jezikov.

Prevzete besede so lahko občna ali lastna imena, slovenski jezik pa si jih prilagaja glade na izgovor in pisavo, glede na oblike ali njihovo rabo, pa tudi glede na njihove posamezne dele - morfeme.

Prilagajanje prevzetih besed slovenskemu jeziku je lahko popolno ali pa samo delno. Prevzete besed načeloma podomačujemo po približnem domačem izgovoru.

Vrste prevzetih besed

Glede na stopnjo prilagojenosti slovenskemu jeziku in glede na vrste besed razlikujemo različne vrste prevzetih besed.

Sposojeke so popolnoma poslovenjena občna imena: avto, hiša, radar ...

Podomačena lastna imena ali podomačenke so popolnoma poslovenjena lastna imena.

Imena bitij:

- grško-rimskega izvora (Evripid);
- imena vladarskih rodbin (Habsburžani);
- imena znanih zgodovinskih oseb (Kolumb);
- svetniška imena (Frančišek Asiški);
- prevzeta imena in priimki (Marija, Dvoržak);
- imena pripadnikov narodov, prebivalcev držav, pokrajin in naselij (Grk, Italijan, Parižan);
- imena iz nelatiničnih pisav (Hruščov).

Zemljepisna imena:

- držav (Anglija);
- celin, otokov in polotokov (Evropa, Korzika);
- oceanov, morij, večjih rek in jezer (Atlantik, Donova);
- večjih gorovij in gor (Pireneji);
- bolj znanih krajev (Pariz, Ženeva);
- nekaterih stavb in objektov (Hradčani).

Stvarna imena

Stvarna imena obravnavamo kot zemljepisna imena.

Tujke so deloma poslovenjene občne besede.

K tujkam prištevamo zlasti:

- mednarodne glasbene izraze: adagio, allegro ...
- manj rabljene strokovne izraze: fin de siècle ...
- različne izraze: jazz ...
- imena za vozila ali različne tehnične predmete: peugeot, recorder ...

Te besede zaradi pogoste rabe kmalu prevzamejo domačo slovensko pisavo po slovenskem izgovoru in postanejo sposojenke: folksvagen, rekorder, džez, disko, pica ...

Prevedena imena

Nekatera znana lastna imena podomačujemo tako, da jih prevajamo.

Po potrebi domačimo stavrna lastna imena, imena umetnostnih del pa slovenimo že kar praviloma.

Primeri za prevajanje večbesednih imen:

- imena bitij (Orlovo pero, Aleksander Veliki);
- imena zemljepisnih danosti (Skalne gore);
- stvarna imena (Veliki diktator);
- kratična poimenovanja (ZDA);
- delno prevedena imena (Newyorška borza).

IV. PISANJE SKUPAJ IN NARAZEN

Pisanje skupaj

Besede načeloma pišemo skupaj, tj. brez presledka.

Skupaj pišemo:

- Besede: Triglav, sončnica, bojaželjen, petnajst, nato ... (s presledkom pišemo le proste morfeme: misliti si, polomiti ga ...).
- Predložne zveze tipa *na dolgo* v zvezi s pedpono *pre-*:

prenadolgo.

- Besede s členkom *le*, če je členek za svojo podstavo (tale).
- Navezne zaimke tipa *náme*.
- Zaimke s *koli*: kdorkoli, kakršenkoli ...
- Prislove in členke: bogve, kdove ...
- Veznike: čeprav, četudi ...

Pisanje skupaj ali narazen

Kadar je pri zapisovanju nejasno ali gre za eno ali več besed, med dani prvini poskušamo vriniti še kakšno drugo besedo. Kadar je to mogoče narediti, tako da to ne vpliva na pomen besede, to pomeni, da gre za dve ali več besed:

po navadi - po stari navadi ... čim bolj - čim več

Pisanje z vezajem

Z vezajem pišemo:

- Priredno zložene besede: avto-moto, Anglo-Američan).
- Zveze različnih pisnih znamenj
  - velikih in malih črk: C-vitamin, TAM-a ...),
  - grških in latinskih črk: a-žarki,
  - števke in črke: 5-tonski

Pisanje besednih zvez s skrajšano enako sestavino

Včasih se pri navajanju poskušamo izogniti ponavljanju istih besed. V takšnih primerih sestavine, ki bi se ponavljale, preprosto izpustimo (*naš oče in naša mama - naša oče in mama*).

Pri pisanju enakoglasne dele besed izpuščamo predvsem pri zloženkah.

- Podredne zloženske:
avdionaprave in videonaprave - avdio- in videonaprave.

- Priredne zloženke: belo-modro.
- Zveze iz sestavljenk:
nadpovprečen in podpovprečen - nad- in podpovprečen.

V. LOČILA

Ločila omogočajo lažje razumevanje zapisanega besedila. Označujejo potek besedila (odmore) in stavčno intonacijo ter imajo razločevalni pomen.

Glede na rabo, zgradbo, mesto v stavku oz. povedi in stičnost razlikujemo različne vrste ločil.

Raba

Ločila uporabljamo skladenjsko in neskladenjsko.

Skladenjska raba ločil pomeni njihovo rabo v stavkih, povedih in zloženih povedih.

Neskladenjska raba ločil pomeni rabo v nestavčnih enotah za najrazličnejša ponazarjanja: krajšave besed in besednih zvez, v datumih, kot znak proti ali deljeno, pri zapisih denarne vrednosti, pri označevanju časa ...

Zgradba

Po zgradbi so ločila lahko enodelna ali dvodelna.

Enodelna ločila: pika, vprašaj, pomišljaj, vejica, podpičje, vezaj ...

Dvodelna ločila: narekovaj

Mesto v stavku

Glede na mesto v stavku so ločila lahko končna ali nekončna, nekatera pa lahko stojijo ali na koncu ali na začetku stavka.

Končna ločila v povedih so: pika, klicaj, vprašaj, tri pike in pomišljaj.

Nekončna ločila so: vejica, podpičje, dvopičje, tri pike in pomišljaj.

Na začetku povedi so: narekovaj, stavčni pomišljaj, tri pike za označevanje izpusta.

Neglede na mesto v povedi stojijo: oklepaj, uklepaj, zaklepaj, narekovaji, dvodelni ali enodelni pomišljaj, vezaj, poševnica, opuščaj tri pike.

Stičnost

Glede na stičnost so ločila stična (se dotikajo črke pred seboj) ali nestična (črke pred seboj se ne dotikajo).

PIKA (.)

Pika je končno ločilo. Glasovno jo zaznamujemo s padanjem glasu (padajoča intonacija).

Skladenjska raba:

- na koncu samostojne proste ali zložene pripovedne povedi:

V soboto gre Janez na Šmarno goro.

Ker je sobota, gre Janez na Šmarno goro.

Posebnosti:

- na koncu priredja in proste zveze stavkov iste povedi pike ne

pišemo, če je ne dopušča zadnji neodvisni stavek:

Dolgo si hodil, mnogo sveta si videl, kaj te je prineslo nazaj?

- na koncu podredja z vprašalnim, velelnim ali želenim odvisnikom stoji pika le, če je glavni stavek pripovedni:

Rekel je, da mu izgini izpred oči.

- v bibliografskih zapisih se posamezni deli naslova obravnavajo kot samostojne povedi, zato se ločijo s piko:

Marta Pavlin Povodnik: Skladnja. Priročnik z vajami.

Pike ne pišemo:

- za naslovi in napisi;
- za naslovnimi stranmi;
- za podpisi;
- v napisih pod slikami;
- v enotah v glavi dopisov;
- na koncu abecedno urejenih enot v seznamu;
- na koncu stolpcev;
- na koncu citiranega pripovednega stavka v okviru vprašalne povedi;
- za navedbami vira.

Neskladenjska raba:

- za okrajšavami posameznih besed: gl. (glej), str. (stran);
- za številkami:
  - kadar zaznamujemo vrstilne števnike: Jožef II., ob 8. uri;
  - kadar zaznamujemo prislove tipa prvič, drugič;
- med deli števil, da ločijo enote različnih stopenj:
  - ure od minut: ob 8.15;

- kot znamenje množenja: 3 . 4;
- namesto vsake izpuščene črke v besedi kot znamenje izpusta.

VPRAŠAJ (?)

Vprašaj je končno ločilo. Glasovno ga zaznamujemo z rastočim glasovnim potekom.

Skladenjska raba:

- na koncu enostavčnih vprašalnih povedi in za podredjem, v katerem je glavni stavek vprašalni:

Kje ste bili? - Zakaj me sprašuješ, kaj mu je?

- na koncu priredja ali proste zveze stavkov iste povedi, če je zadnji neodvisni stavek vprašalni:

Lepo je bilo, hitro je minilo, kdaj se spet vidimo?

- za vrinjeno vprašalno povedjo v drugi povedi:

Na gregorjevo - otec še veš? - se ptički ženili so.

- na koncu vprašalnega dobessednega navedka pred spremnim stavkom premege govora:

"Kaj pa ti je?" je vprašal.

Posebnosti:

- za vprašalnim odvisnikom stoji vprašaj samo, kadar ga zahteva glavni stavek.

Neskladnejska raba:

- sredi besedila ali na robu besedila za izražanje dvoma določenega izraza ali dela besedila.

KLICAJ (!)

Klicaj je končno ločilo, ki ga glasovno nakzujemo s povišanim glasom.

Skladenjska raba

- na koncu čustveno obarvanih povedi:
Naj se ti izpolni želja! - Nikar!
- na koncu čustveno obarvanih vrinjenih povedi:
Pred leti - da bi se nikoli ne zgodilo! - sem ga spoznal.
- za nagovorom v pismih namesto vejice: Draga Jasna!
- na koncu vzkličnega dobessednega navedka pred spremnim stavkom premege govora: "Nehajte že!" je zakričal.
- na koncu čustveno poudarjenih vzkličnih povedi skupaj z vprašajem: Kaj, tudi ti si tak?!

Posebnosti

- v želelnih povedih, ki niso čustveno obarvane, klicaja ne pišemo;
- na koncu podredja pišemo klicaj, če ga zahteva glavni stavek;
- končno ločilo citirane povedi izpuščamo;
- na koncu priredja pišemo klicaj, če to zahteva zadnji neodvisni stavek.

Neskladenjska raba

- sredi ali na koncu besedila (v oklepaju) ali na robu besedila, če hočemo na kaj posebej opozoriti.

TRI PIKE (...)

Tri pike se v skladenjski rabi pišejo vedno nestično. Zaznamujejo nedokončano misel ali izpuščene dele navedkov:

Tja bomo našli pot, kjer ... - Sem videl ... da le petica ...

Posebnosti

- v okrajšani povedi ob treh pikah potrebna ločila pišemo ali opuščamo;
- če hočemo poudariti, da krajšava ni avtorjeva, tri pike zapišemo v oklepaju;
- namesto treh pik nedokončano misel zaznamujemo s pomišljajem;
- nakazujejo premor pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih;
- nakazujejo spremembo skladenjskega naklona v zloženi povedi.

Neskladenjska raba

- označujejo izpust dela besede (pišejo se stično).

POMIŠLJAJ (-)

Pomišljaj je daljša črtica kot deljaj oz. vezaj. Pomišljaj je večinoma enodelno, lahko pa je tudi dvodelno ločilo, pišemo pa ga nestično.

Pomišljajev je več vrst: navadni, odstavnici, vezajni, predložni, oklepajni, narekovajni ...

Skladenjska raba

1. Enodelni pomišljaj:

- namesto vejice poudarjeno ločuje besedo ali misel stavka ali kaže na nasprotje posameznih stavkov iste povedi:

Prijatelj - to je beseda vseh besed.

- vpeljuje pristavčno pojasnilo že zapisane besede ali besedne zveze:

Imeli samo ljudi - v poljani cvet, imeli smo jih - vrhu gore hrast.

- zaznamuje nedorečeno misel, zamolk (takšnih pomišljajev je lahko tudi več): Takoj tiho, če ne - !

- v zvezi osebka in povedka lahko zaznamuje izpuščen glagol (zlasti v naslovih): Mladost - norost

- zaznamuje spremembo skladenjskega naklona:
Miha - s tabo je konec!

- namesto narekovajev uvaja dobesedni navedek premege govora (narekovajni pomišljaj, kadar pred njim ni spremnega stavka):

- Kje si bil? vpraša oče.
- V mestu, odgovori sin in hoče oditi.

- VEZAJNI NESTIČNI POMIŠLJAJ

- med prirednimi besedami, kadar sta med seboj tesno povezani: Šmarje - Sap, občina Vič - Rudnik;
- med imenom in vzdevkom oz. med prvotnim in privzetim priimkom: Karel Destovnik - Kajuh

2. Dvodelni pomišljaj:

- loči vrinjeni stavek od drugega dela povedi:
S prijateljem - tudi jaz ga imam - sva šla na sprehod.

Neskladenjska raba:

- namesto predloga "DO" (predložni pomišljaj) se piše stično:
proga Ljubljana- Trst; str. 125-130

- namesto odstavčne številke ali črke (alinejni pomišljaj):
Lastna imena so: - osebna
                          - zemljepisna
                          - stvarna

- med povedmi ali deli povedi, ki so raznorodni;

- med enotami besedila, ki so v kakšnem razmerju, posebno nasprotnem: počiti - pokati;

- v matematiki za pomen "minus" ($7 - 3$), pri navajanju temperature ga pišemo stično ($-230C$).

VEJICA (,)

Vejica je nekončno ločilo, s katerim razčlenjujemo povedi na smiselne dele. Povedi daje melodijo, olajšuje branje ter poudarja nazornost in smiselnost besedila. Glasovno jo nakazujemo s premorom.

Skladenjska raba

MED SKLADENJSKO ENAKOVREDNIMI DELI PROSTE ALI ZLOŽENE POVEDI

Nestavčni enakovredni deli

- vezalni: Bil je bister, odločen, oblasten mož.
- stopnjevalni: Bil je nadarjen, celo genialen učenec.
- protivni: Fant je počasen, vendar zanesljiv.
- vzročni: Neizkušen, kajti mlad, je odšel v svet.
- posledični: Prvi, torej ponosen, je pritekel na cilj.
- pojasnjevalni: Odšli so kmalu, že ob petih.

Posebnosti:

- kadar levi pridevnik določa celo preostalo besedno zvezo, ki se začneja s pridevnikom, za njim ne pišemo vejice: dolgi kodrasti lasje;
- zveze kot: v nedeljo, 9. marca ..., se navadno pišejo brez vejic: v nedeljo 9. marca;
- če enakovredne naštevalne enote, ki niso povedi, navajamo v stolpcih, vsako v posebni vrsti, vejice med posameznimi enotami lahko opuščamo (na koncu tudi končno ločilo):
Prošnji je treba dodati:
  1. spričevalo
  2. izpisek iz rojstne matične knjige

Stavčni enakovredni deli

- vezalni: Na nebu zvezde sevajo, na vasi fantje pevajo.
- stopnjevalni: Ni le zabavljal, ampak se je tudi pretepal.
- ločni: Zdaj je jokal, zdaj se je smejal.
- protivni: Vse ima, vendar ni zadovoljen.
- vzročni: Ne hodi po proggi, je nevarno.
- posledični: Prosili so me, pa sem jim ustregel.
- pojasnjevalni: Iz samostana je zazvonil zvon, to molijo nune.

Nestavčno-stavčni enakovredni deli

Pozimi, vendar tudi kadar je mraz, kurimo.

Posebnosti:

Vejice med skladnejsko enakovrednimi deli ne pišemo

A) Pred nekaterimi prirednimi vezniki:

- vezalnimi in, pa, ter: Oče in mati sta že davno umrla.
- ločnimi ali, oziroma, bodi(si)
- pred drugim delom dvodelnih vezniških zvez ne - ne, niti - niti, tako - kakor

B) Kadar posamezne izraze ponavljamo, ne da bi jih v govoru ločili s premori ali z načinom izgovora:
Beli so beli češnje cvetovi.

C) Med prirednimi stalnimi besednimi zvezami z izpuščenim veznikom in, ali.

MED NADREDNIM IN ODVISNIM STAVKOM

Največja sreča za človeka je, če je zdrav.

Vejico pišemo tudi tedaj, kadar je povedek (ali osebna glagolska oblika) kakšnega stavka izpuščen:

Še zmeraj dela, čeprav (je) že v letih.

Posebnosti:

- kadar prideta skupaj dve podredni vezniški besedi, med njima vejico opuščamo:
Le piši materi, da če ne bo denarja, ne boš več stanoval pri nas.
- kadar prideta skupaj priredni in podredni veznik pred vmesnim odvisnikom, pišemo vejico samo pred prvim veznikom:
Pridem sam, in če bo mogoče, pripeljem še koga.
- vejice ne pišemo med deli večbesednega veznika (tako da, toliko da, vtem ko, še ko, brž ko, šele ko ...)
- pred primerjalnim kakor, kot, ko in stopnjevalnim tako - kakor
- za vmesnim stavkom pred besedo, ki nadomešča opuščeni odvisnik, enak prvemu delu priredja, vejico pišemo:
Prišel je, sam ni vedel, zakaj.

MED POLSTAVKOM IN DRUGIM DELOM POVEDI

Jedro polstavka je lahko deležje, deležnik, pridevnik ali samostalnik.

Želeč jim lahko noč, so se poslovili.

Ne misleč na posledice, je vse povedal.

Posebnosti:

- kadar je deležje golo, brez dopolnila, ob njem vejico pišemo:
Boječ se, se je bližala skupini.

- deležij po nastanku ne ločimo z vejico od drugega besedila, kadar so prislovi:
Opotekaje se je hodil po sobi.
- deležniških in pridevniških polstavkov ne ločimo z vejico od preostalega besedila, če so levi prilastki:
Po sreči hrepenče srce je nemirno.
- nedoločniški polstavek ločimo z vejico ali pa ga pišemo brez nje:
Njegova želja je, postati zdravnik.

MED IZPOSTAVKOM ALI DOSTAVKOM IN DRUGIM DELOM POVEDI

- izpostavek: Sin, ta ti bo še zagodel.
- dostavek: Prinesianm kruha, belega.

MED PASTAVKI IN DRUGIM BESEDILOM

- zvalniki in odgovori: Pojdi, moj sin, na pot!
- samostojno rabljeni medmeti: Joj, kam bi del!
- samostojni členki: Da, vse je čisto.
- drugi izrazi, nastali iz stavkov, ki na začetku povedi ali pred kakšnim notranjim stavkom izražajo razmerje govorečega do vsebine povedanega:
Skratka, uspeh je presešel vsa pričakovanja.
- vrinjeni stavek: Daleč, ne vem kje, se je oglasil žvižg.

Neskladenjska raba

- pri pisanju imen, ko jih iz tehničnih, bibliografskih in podobnih razlogov pišemo za priimkom:
Cankar, Ivan
- kot znamenje za mejo med celim številom in decimalkami:
1,50
- včasih namesto presledka za označevanje milijonic:
52,500.000 SIT

VEJICA (,)

Vejica je nekončno ločilo, s katerim razčlenjujemo povedi na smiselne dele. Povedi daje melodijo, olajšuje branje ter podarja nazornost in smiselnost besedila. Glasovno jo nakazujemo s premorom.

Vejico pišemo:

1. Med istovrstnimi (priredno povezanimi - enakovrednimi) deli

stavčnih členov:

Bil je bister, odločen, oblasten mož. /naštevanje

Bil je nadarjen, celo genialen učenec. /stopnjevanje

2. Med posameznimi stavki zložene povedi:

Vse ima, vendar ni zadovoljen.

Ne, to res ni lepo!

3. Med stavki

- vrinjenim stavkom: Daleč, ne vem kje, se je oglasil.

- pristavkom: Tedaj, pred tremi leti, je menjal službo.

- izpostavkom: Sin, ta ti bo šele zagodel.

- dostavkom: Prinesi kruha, belega.

4. Pri pisanju datumov:

Ljubljana, 13. 12. 1998.

Posebnosti

1. Pred vezniki in, pa, ter vejico pišemo samo:

- če pomenijo isto kot a, ali vendar, zato ...

Gledal ga je, in ga ni videl.

- če je vmes vrinjeni stavek:

Njegov prijatelj, tudi on ga ima, in Mirko sta že odšla.

2. Pred veznikom ali vejico pišemo:

- kadar izraža nasprotje:

Listal je po knjigi, ali bral ni.

- pred vprašalnim odvisnim stavkom:

Vprašali so ga, ali bo prišel v službo.

- pred ali, ki izraža izbiro pišemo, če to zahteva prejšnji del besedila:

Prinesi žemlje, ki naj bodo sveže, ali še boljše kruh.

- če je ločnih ali več, vejico pišemo ali pa ne:

Kdo lase ti razčesava: ali mati, ali sestra, ali vila iz goščav. (Ž)

3. V vezniških parih ne - ne , niti - niti vejico pišemo, samo

če to zahteva prejšnji del besedila:

Prinesel ni niti masla, ki si ga je zelo želela, niti sira.

4. Pred kakor in kot vejico pišemo, če stoji pred stavkom z osebno glagolsko obliko:

Hitreje govori, kakor misli.

5. Med nadrednim in podrednim veznikom vejice ne pišemo:

Pregovor pravi, da kdor ne seje, nima kaj žeti.

Rekel je, da pride, in če bo le mogoče, pripelje še koga.

6. Kadar ponavljamo isto besedo ali besedno zvezo vejico pišemo le, če sestavin ne moremo zamenjati s prislovom:

Kam, kam gre tvoja pot? / Hudo hudo (zelo hudo) se motite.

PODPIČJE (;)

Podpičje je ločilo, ki ga uporabljamo samo skladenjsko. S podpičjem ločimo posamezne povedi krepkeje kot vejica in šibkeje kot pika.

Raba:

Podpičje loči:

- razmeroma samostojna stavka ali zvezi stavkov iste povedi (stavka ali zvezi stavkov ob podpičju sta miselno celota):
Ko je človek mlad, je ves svet njegov; kamor položi glavo, tam je doma.
- sestavne dele priredij (npr. protivnih, vzročnih ali sklepalnih):
Ali bi sprejel odgovor, ne vem, vem pa, da ga nisem napisal.
- daljše priredne sestavine z vzporedno skladenjsko zgradbo; tudi s številkami, črkami ali pomišljajem označene odstavčne (alinejne) enote:
Nenaglašeni i se v narečju rad izgubi:
a) v neddoločniku: delat, nosit;
b) v velelniku: nes, nos;
c) v deležniku na-l: smo prosil.
- različne enorodne skupine naštevanega v istem stavku:
Iz trgovine je prinesel: sladkor, moko, sol; zobno pasto, milo; žarnico in baterijo.
- dele proreka (= prvi del velike povedi, v njem se v obliki priredja neodvisnih stavkov navaja vrsta prvin, iz česar v poreku - drugem delu velike povedi - sledi določen sklep):

Ako imenujemo klasike tiste pisatelje, v katerih se splošno človeške misli in čuti razodevajo v lepi obliki; ki imajo veljavo za zmerom, ne samo za svoj čas; ki so vredni, da se stavijo za zgled prihodnjim: smemo Prešerna imenovati klasika.

DVOPIČJE (:)

Dvopičje je ločilo, ki ga uporabljamo skladenjsko in neskladenjsko.

Skladenjska raba:

- pred besedno zvezo, ki pojasnjuje že prej splošneje povedano (zalsti pri naštevanju):

Občna imena so: lipa, kamen, stol.

Posebnosti:

kadar stavčnofonetično pred naštevanjem ne delamo premora, dvopičja ne pišemo:

Prišli so Mojca, Tine, Andrej ...

pred navedkom, ki je prilastek izraza pred seboj:

Župančičev

verz "Veš poet svoj dolg?" je močno odmeval.

v navadnem pristavku namesto dvopičja uporabljamo tudi pomišljaj ali vejico:

Le eno je potrebno - delo / Le eno je potrebno, delo.

- po spremnem stavku pred dobesednim navedkom v premem govoru:

Ženska je vprašala: "Kaj bi radi?"

- pred stavkom, s katerim pojasnjujemo drug stavek:

Tak je kakor ura: nikoli ne bo zamudil.

- med prorekom in porekom v veliki povedi:

Ko izgublja jeseni narava lepoto, mineva cvetica za cvetico: tedaj se začno nabirati ptičja krdela.

- neobvezno za besedilom, za katerim se v obrazcih in podobnem zapisujejo ustrezni podatki

Ime:

Priimek:

Rojen:

- med imenom avtorja in drugimi podatki z naslovom strani kakšnega dela ali napisa pod sliko:

Milko Kos: Srednjeveška Ljubljana

- za skrajšano napovedjo:

Tisk: Tiskarna Ljudske pravice

Neskladenjska raba:

Dvopičje se neskladenjsko piše večinoma nestično

- za pomen "proti": 9 : 3

- za pomen "deljeno": 9 : 3

- za pomen "v nasprotju z": lepa : lipa : lopa

- za zaznamovanje dolžine glasov v fonetičnih zapisih

(bra:ta),

v glasbi za ponavljanje odlomka, za ločevanje ur in minut na digitalnih številčnicah ...

POMIŠLJAJ (-)

Pomišljaj je daljša črtica kot deljaj oz. vezaj. Je večinoma enodelno, lahko pa je tudi dvodelno ločilo.

Poznamo več vrst pomišljajev: navadni (enodelni), odstavčni, vezajni, predložni, oklepajni, narekovajni ...

Pomišljaj je največkrat nestično ločilo.

Enodelni pomišljaj - skladijska raba:

1. Namesto vejice poudarjeno ločuje kakšno besedo ali misel stavka ali pa kaže na nasprotje posameznih stavkov iste povedi:

Prijatelj - to je beseda.

2. Vpeljuje pristavčno pojasnilo ob že povedanem:

Le eno je potrebno - delo.

3. Zaznamuje nedokončano misel (zamolk):

Bratu bi povedal, pa -

4. Zaznamuje zvezo osebka in povedka ob izpuščeni glagolski obliki ali zamenjuje predlog do:

Mladost - norost. - Odprto 8-10.

5. Zaznamuje spremembo skladijskega naklona v isti povedi:

Pavel - s tabo je konec!

6. Namesto narekovajev uvaja dobesedni navedek premege govora (t.i. narekovajni pomišljaj):

- Kje si bil? vpraša oče. V šoli?

Sin odgovori: V mestu, in hoče oditi.

- Zakaj?

- Moral sem, odgovori sin, klicali so me.

TRI PIKE (...)

Tri pike so stilna varianta nekaterih rab pomišljaja.
Tri pike se uporabljajo skladenjsko in neskladenjsko.

Skladenjska raba

1. Zaznamujejo nedokončano misel ali izpuščene dele navedkov:

Sem videl, ... da le petica ...
Tiho, če ne ...

2. Nakazujejo premor pri dodatnih pojasnitvah ali dopolnilih, t.i. dostavkih:

Res ....., iz navade.

3. Nakazujejo spremembo skladenjskega naklona:

Tebi se je pač lice privadilo ..., kako bi drugače tako mirno pustil.

4. Ločijo vrinjeni stavek od drugega besedila (dvodelne tri pike):

Pogladil jo je po licu s tisto roko ... tako kožo ima,
kakor
bi nosil rokavice.

NAREKOVAJ (" ")

Narekovaj je dvodelno ločilo, ki ga uporabljamo skladenjsko in neskladenjsko.

Vrste dvodelnih narekovajev:

- dvojni srednji:
- enojni srednji:
- dvojni spodaj-zgoraj:
- enojni spodaj-zgoraj:
- dvojni zgornji:

Skladenjska raba

Narekovaj zaznamuje:

- dobesedni navedek premege govora ali navedenega (citiranega) besedila:
"Kaj se me dotikaš?" je zavpil.
- za končnim ločilom citirane povedi, ki ima spredaj dvopičje:
Tine piše: "Jutri dopoldne ob treh."
- poseben pomen, položaj ali vrednost posamezne besede ali besedne zveze:
Vsak "zakaj" ima svoj "zato".
- naslov podjetja, ustanove, umetnostnega dela, kadar ga brez narekovajev ne bi spoznali za lastno ime:
"Tovarna tkanin" je uspešno podjetje.

Pomni:

- namesto narekovajev se lahko rabi narekovajni pomišljaj, ki ga pišemo samo na začetku odstavka pred dobesednim navedkom premege govora, kadar pred njim ni spremnega stavka;
- kadar je treba med besedilo v narekovajih navajati še kaj z narekovaji, uporabljamo drugačne narekovaje (enojne ali pa jih opuščamo, če zaradi tega trpi jasnost besedila);
- navedek lahko zapišemo brez narekovajev v ležečem tisku.

Neskladenjska raba:

- za navajanje pomena kakšne besede ali besedne zveze (dvodelni enojni narekovaj zgoraj -)

OKLEPAJ (( ))

Oklepaj je dvodelno ločilo. Prvi del imenujemo oklepaj, drugega pa zaklepaj, ki je tudi enodelno, večinoma neskladenjsko, ločilo. V splošni rabi sta predvsem okrogli() in poševni oklepaj (/).

Skladenjska raba:

- za ponazoritev povedanega:

Fotografije, ki jih snemamo na prostem zajemajo široko vidno polje (panorame), srednje široko polje (skupine ljudi, dele poslopij) ali pa so približane predmetom (portreti, nadrobnosti).

- za variacije in doplnitve povedanega:

Hoditi čez in po progi je nevarno (prav: čez progo in po njej).

- za ločevanje vrinjenih stavkov ali delov stavkov od glavnega dela povedi (namesto oklepaja se pri vrinjenem stavku lahko rabi tudi pomišljaj):

S prijateljem (tudi jaz ga imam) sva šla po drevoredu.

- za ločevanje vsebinsko drugorednih povedi od drugih povedi:

Govorila so: rebra in mišice prsnega koša, trebušna prepona ... (glej sliko).

- za označevanje dodanega v citiranem besedilu:

Tovarniški zastopnik je zagotovil, da se bodo avtomobili v kratkem pocenili (!!) za 10%.

- za zaznamovanje delov besed ali besednih zvez, ki so možna sestavina dela besede ali besedila ob oklepaju:

igrati (na) klavir, beri igrati klavir ali igrati na klavir

- za zaznamovanje o virih osnovnega sporočila:

V skladu z določili javnega razpisa (Delo, 4. 11. 1982), se priglašam za opravljanje del in nalog računovodje.

Neskladenjska raba:

- zlasti v matematiki ali jezikoslovju se uporabljajo oglati, lomljeni, pokončni oklepaji.

Vezej (-)

Vezej je, v primerjavi s pomišljajem, krajša črka. Načeloma ga pišemo stično, lahko pa je tudi nestičen.

Uporabljamo ga med deli besede ali med tesno povezanimi besed-nimi zvezami.

Skladenjska raba

Stični vezej pišemo:

- med deli zložene besede, ki bi bili v prosti zvezi povezani z *in* (nakazuje prirednost sestavin): Breznik-Ramovš, črno-bela fotografija ...
- med sestavinami zloženk, nastalih iz podredne zveze, če je prvi del števka (več števkv) ali črka (več črk) (ločuje raznoznamenjske dele besed: 25-letnica, C-dur, 14-krat, TAM-a, 40-a leta, a-jevski sklanjatev ...
- na koncu pisno osamosvojenega dela zloženske ali sestavljenke nakazuje skrajšanost za del besede, ki bi ga sicer v besedni zvezi morali ponoviti): dvo- in večzložne besede, predin pošolska izobrazba ...
- za naveznim členkom *le-* pred kazalnim pridevniškim ali prislavnim zaimkom (povezuje *le* s sledečim zaimkom): *le-ta*, *le-tu* ...
- med deli števil: LJ D7-206.

Nestični vezej:

- nakazuje priredno razmerje t. i. dvojnih poimenovanj, v katerih se oba dela skalnjata (kadar sta oba dela v prirednem razmerju): Šmarje - Sap;
- med dvema priimkoma (lahko se uporabi tudi vezej ali celo nič): Kveder - Jelovšek.

Neskladenjska raba:

- za ločevanje zlogov: de-la, za-slu-žek ...
- za zaznamovanje nesamostojnega pomenskega dela besede: predpone *pre-*, *pri-*, *pra-* ...
- za zaznamovanje končajev besed: rime na *-ova*, *-ast* ...
- pri decimalkah za zaznamovanje enote ,00 (brez presledka, takoj za piko): 17345.-

LOČILA PRI PREMEM GOVORU

Premi govor ima kot posebna oblika t. i. poročanega govora dva dela: spremni stavek in dobesedni navedek.

Spremni stavek je od dobesednega navedka ločen z dvopičjem, če je pred njim, sicer pa z vejico, vprašajem ali klicajem, pomišljajem ali tremi pikami ..., odvisno od skladijskega naklona.

Dobesedni navedek je navadno med dvojnimi narekovaji; ločilo na koncu dobesednega navedka ali njegovega dela se piše pred drugim delom narekovaja.

Profesor je vprašal: „Kdo je izumil ladijski vijak?“
„Kdo je izumil ladijski vijak?“ je vprašal profesor.

„Dež bo,“ je rekla.

Kadar spremni stavek dobesedni navedek deli na dva dela, začnemo pisati z narekovajem in veliko začetnico dobesednega navedka. Na koncu prvega dela navedka sta vejica ali končno ločilo in narekovaj. Spremni stavek nadaljujemo z malo začetnico. Na koncu spremnega stavka je vejica.

Drugi del dobesednega navedka začnemo z narekovajem in malo začetnico, končamo pa ga s končnim ločilom in narekovajem.

„In kdo,“ je vprašal profesor, „je izumil ladijski vijak?“

ODVISNI GOVOR

Odvisni govor je tisto, kar v odvisnem stavku povzame vsebino dobesednega navedka. Odvisnik navadno uvaja veznik *da*, vprašal-ni zaimek ali vprašalni členek.

Odvisni govor dobimo tako, da dobesedni navedek na določen način prilagodimo kot odvisnik spremnemu stavku.

Marko je povedal: „V nedeljo se bomo povzpeli na Nanos.”
- Marko je povedal, da se bodo v nedeljo povzpeli na Nanos.

Če spremenega stavka ni, potem si moramo spremni/glavni stavek sami izmisliti glede na dane okoliščine.

„Mama, prideš pogledat?”
- Vprašala je mamo, ali pride pogledat.

„Počakaj še malo, prosim.”
- Prosila jo je, naj še malo počaka.

Pri pretvarjanju moramo upoštevati različne stvari.

1. Členke in medmete opuščamo.
„Juhej, kako je prijetno,” so vpili.
- Vpili so, da je prijetno.

Teta je rekla: „Ja, ja, pridem.”
- Teta je rekla, da pride.

2. Časovne določitve prilagodimo vsebini v dobesednem navedku.

„Jutri pojdem nakupovat,” je sporočila mama.
Mama je sporočila, da bo šla naslednji dan nakupovat.

„Včeraj me je bolel zob, zato sem moral k zobozdravniku.”
- Povedal je, da ga je prejšnji dan bolel zob, zato je naslednji dan moral k zobozdravniku.

3. Zvalnike v odvisnem govoru opuščamo, ali pa jih vključimo v povedano.

Minka je klicala: „Vrni se, Jana.”
- Minka je klicala Jano, naj se vrne.

VI. DELJENJE BESED

Kadar večzložne besede na koncu vrste ne moremo zapisati v celoti, en njen del prenesemo v naslednjo vrsto, za prvim delom besede pa pišemo deljaj. - Če moramo deliti ob vezaju, vezaj prenesemo v naslednjo vrstico.

Besede lahko delimo po različnih kriterijih in na različne načine.

1. Deljenje po zlogih. - Zlog so glasovi okrog samoglasnika.
pra-vo-pis, slo-ven-šči-na ...
2. Soglasnik med dvema samoglasnikoma prenašamo v naslednjo vrsto
miza: mi-za; delati: de-la-ti; očeta: o-če-ta

Soglasniški sklop med dvema samoglasnikoma

1. Izgovorljiv sklop na začetku besede prenesemo v celoti ali samo delno
mesto: me-sto/mes-to; polje: pol-je/po-lje
2. Neizgovorljivega sklopa ne delimo - v naslednjo vrsto prenašamo samo izgovorljivi del
gorski: gor-ski; kmetški: kmet-ski
3. Soglasnik v predponi lahko prenesemo v naslednjo vrsto, ali pa ga pustimo pri predponi:
razumeti: raz-umeti/ra-zumeti

Samoglasniški sklopi

1. Dva govorjena samoglasnika lahko delimo

poiskati: po-iskati; aeroplan: a-eroplan

2. Črkovnih sklopov, ki zaznamujejo en sam glas, ne delimo:

Goethe [göte]: Goe-the

Dve enaki črki lahko delimo: Saale: Sa-le

Deljenje števil

Številke lahko delimo samo ob vezaju, tako da vezaj prenesemo v naslednjo vrsto.

50110-60-107: 50110-60-
-107

